

Novi prijevod Biblije

Već duži niz godina, ali prilično potih, daleko od očiju javnosti, radi se, vrlo sustavno, na novom hrvatskom prijevodu Biblije, i sada taj veliki, po mnogo čemu i revolucionaran, projekt polako ulazi u završnu fazu. Preostalo je još da se prevedu tri knjige - Ezekiel, Druga knjiga o Kraljevima i Estera - i naprave sve neophodne lingvističke obrade, lekture i stilizacije, pa ako sve bude išlo prema planu, nova bi Biblija, ako ju, simbolički, možemo tako nazvati, mogla ugledati svjetlo dana negdje tijekom iduće 2020. godine.

Nositelj projekta je Hrvatsko biblijsko društvo (osnovano 1995.), u suradnji sa Sjedinjenim biblijskim društvima (*United Bible Societies*, UBS, osnovano 1804. u Londonu), međunarodnom ekumenskom institucijom za prevođenje i širenje Biblije.

Na projektu "Hrvatskog standardnog prijevoda Biblije" (kako glasi njegov službeni naziv) angažirano je ukupno 25 suradnika. Riječ je o vodećim hrvatskih bibličarima, doktorima biblijskih znanosti, među kojima su Božo Lujić, Mato Zovkić, Mario Cifrak, Danijel Berković i drugi. Projekt je ekumenskoga karaktera (kao što je i samo Hrvatsko biblijsko društvo ekumensko), tako da su među okupljenim suradnicima i njih trojica koji nisu katolici: Danijel Berković (Evandeoska pentekostna crkva), Dragutin Matak (Kršćanska adventistička crkva) i, danas nažalost pokojni, Davorin Peterlin (Baptisti).

A među odabranom ekipom su i dvije žene: Anđela Jeličić i Bruna Velčić (obje se trenutno nalaze u Rimu).

Kako su mi to detaljno opisali izvršni direktor Hrvatskog biblijskog društva Damir Lipovšek i redaktor za stil i vanjski urednik novog prijevoda Biblije, inače docent na Fakultetu političkih znanosti u Zagrebu, Boris Beck, ovo će biti prvi integralan prijevod Biblije na uistinu suvremenom i modernom hrvatskom jeziku, i upravo se u tome sastoji njegov najveći povijesni značaj. Sasvim sigurno nećemo pretjerati ako kažemo da se radi o najvećem i najambicioznijem prevoditeljskom pothvatu u Hrvatskoj u zadnja dva desetljeća (zapravo otkako postoji samostalna hrvatska država, tj. od 1900). Beck, uz ostalo, ističe:

- Ovaj, novi prijevod Biblije namijenjen je ponajprije mladima. Mi želimo da to bude tekst koji će i mladima biti razumljiv i koji će potaknuti ljude da o njemu razmišljaju. Taj će jezik biti ozbiljan i dostojanstven, nipošto ne kolokvijalan, ali u svakom slučaju - moderan i suvremen. U njemu, primjerice, neće biti arhaizama. Pogrešno je kada se jezik Biblije želi namjerno postariti, to je kič-pristup. Mi to radimo za Crkvu, a ne za Društvo književnika ili Nacionalnu knjižnicu. Uostalom, Novi zavjet su napisali ribari, za obične ljude, a ne akademici. To nije visoki stil, i to prevoditi kao visoku književnost nije nego stilska laž. Ovaj naš novi prijevod Bibliju ne želi mistificirati, pa da djeluje uzvišenije - Biblija je već sama po sebi dovoljno uzvišena!

Dosad je objavljeno 11 integralnih (sa Starim i Novim zavjetom) biblijskih izdanja u hrvatskom prijevodu. To su, sljedećim kronološkim redom (oslanjam se na analizu dr. Maria Cifraka, izloženu u nedavno objavljenoj knjizi "Hrvatski standardni prijevod Biblije", u izdanju Hrvatskoga biblijskog društva): Matija Petar Katančić, OFM; Ivan Matija Škarić, Ivan Evanđelist Šarić, "Zagrebačka" Biblija (iz 1968.), "Jeruzalemska" Biblija (iz 1994.), Bartol Kašić, Protestantsko Sveto pismo, Franjevačka Biblija, TOB (*Traduction oecuménique de la Bible*), Varaždinska Biblija i, naposljetku, prijevod Ivana Vrtarića (iz 2012.).

Od svih tih izdanja, zapravo su dva istinski aktualna, koja se široko koriste u praksi: "Zagrebačka" Biblija iz 1968. i revidirani (iz 2006.) prijevod Ivana Evanđelista Šarića (reviziju je napravio dr. Mato Zovkić).

U dijelu hrvatske (više političke nego crkvene) javnosti, na Šarićev se prijevod i danas gleda pomalo (ili podosta) sumnjičavo, i to samo zbog toga što je u Drugome svjetskom ratu Šarić, kao vrhbosanski nadbiskup, bio vrlo blizak ustašama. Inače je riječ o vrlo kvalitetnom prijevodu; to je, recimo, Biblija koju ja imam u svojoj osobnoj biblioteci (mislim na njezino revidirano izdanje, iz 2006.).

Puno je više komplimenata, pa i hvalospjeva, upućivano, proteklih desetljeća, "Zagrebačkoj" Bibliji, iz 1968., i to ne samo od strane vjernika nego i tzv. običnih ljudi (uključujući i ateiste), s naglaskom, osobito, na književnike i jezikoslovce. No, veličina i povijesna važnost ovoga novog

hrvatskog prijevoda Biblije, u izdanju Hrvatskoga biblijskog društva, mogu se u potpunosti sagledati upravo u usporedbi s njom. Nećemo pretjerati ako kažemo da će novi prijevod Biblije biti svojevrsan kontrapunkt u odnosu na "Zagrebačku" Bibliju, iz 1968., i to u dvostrukom smislu.

Prvo, "Zagrebačka" Biblija bila je, po svom karakteru, kompilacija, nastala sklapanjem već postojećih prijevoda različitih prevoditelja u jednu knjigu (i kao takva je napravljena u gotovo nevjerovatno kratkom vremenu, od ožujka 1967. do svibnja 1968.). Ovaj novi prijevod, međutim, bit će prijevod s izvornika, i to izvornika službeno odobrenih od Sjedinjenih biblijskih društava. Izvornik za Stari zavjet jest "Biblia Hebraica - Stuttgartensia" (na hebrejskom), a izvornik za Novi zavjet "Nestle-Aland: Novum Testamentum Graece - The scholarly edition of the Greek New Testament" (na grčkom jeziku).

A drugo, u "Zagrebačkoj" se Bibliji inzistiralo na podosta kićenom, svečanom i patetičnom jeziku, kojim se baš htjelo naglasiti da je Biblija sasvim drugačija vrsta literature u odnosu na sve ostale knjige. Utoliko je ona bila puno veći izazov za književnike i jezikoslovce nego za obične vjernike (nije slučajno da su najveći pečat tom prijevodu dali ugledni hrvatski književnici/pjesnici, poput Jure Kaštelana, Marka Grčića, Zvonimira Mrkonjića i inih, nego sami bibličari i teolozi).

S ovim novim hrvatskim prijevodom, međutim, stvari stoje radikalno drugačije: radi se veliki pomak od tog - nekima privlačnog, a nekima odbojnog - arhaično-kićeno-patetičnog stila, u smjeru ili na korist "normalnog", svakodnevnog, govornog hrvatskog jezika.

Unutar (i danas vrlo aktualne) polarizacije između dva posve različita pristupa biblijskom prevođenju - tradicionalnog biblijskog i govornog - apsolutna se prednost u njemu daje ovome drugome. Pokojni prof. Tomislav Ivančić bio bi zbog toga vrlo sretan, da je danas živ i da može svjedočiti tom skorom objavljivanju novoga prijevoda. Sjećam se, naime, jednoga njegova predavanja u zagrebačkoj *Kinoteci* - to je moglo biti 2013. ili 2014. - u kojem se vrlo kritički osvrnuo na stil prijevoda u "Zagrebačkoj" Bibliji (ali i u ostalim aktualnom prijevodima), rekavši da je prepun imperfekta i aorista, i da to odvraća mlade ljude, osobito nevjernike, od čitanja Sv. Pisma.

U našem razgovoru, Boris Beck mi je istaknuo da postoje četiri bitna razloga za novi prijevod: bibličarski, jezični, društveni i izdavački.

Pod bibličarskim razlogom mislio je na potrebu da se točno i pouzdano zna iz kojeg se izvornika Biblija prevodi, umjesto da to, kao u "Zagrebačkoj" Bibliji (ali i u većini ostalih prijevoda), bude dosta zamagljeno. Osim toga, u proteklih 50 godina, otkako je "Zagrebačka" Biblija objavljena, došlo se do mnogo novih spoznaja - i jezičnih, i arheoloških, i povijesnih itd. - koje su bitne za razumijevanje izvornog teksta Biblije, što dodatno povećava potrebu za njezinim novim, ažuriranim prijevodom.

Pod jezičnim je razlogom Beck aludirao na činjenicu da hrvatski jezik danas nije ugrožen od unitarizacije, tj. od nametanja tzv. hrvatsko-srpskog (ili srpsko-hrvatskog) jezika, kao što je bio u drugoj polovici 1960-ih (važno je imati u vidu da je "Zagrebačka" Biblija objavljena nedugo nakon objelodanjivanja *Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika*, iz 1967.!), što prevoditelju omogućuje puno slobodniji i neopterećeniji pristup prevođenju.

- Danas prijevod Biblije nije više državno pitanje, niti pitanje jezika - veli Beck. - Mi ovo radimo iz vjerskih razloga, a ne zbog konzerviranja hrvatskog jezika. I tu će sigurno biti nekih otpora - jer ljudi unaprijed očekuju da to zvuči svečano. Po mom mišljenju, svaka generacija treba imati svoj prijevod Biblije, jer prijevodi zastarijevaju.

Društveni razlog uključuje činjenicu da je u proteklih nekoliko desetak godina sekularizam uzeo maha i da, osobito mladi, ljudi danas puno manje razumiju Bibliju nego prije; dok pod izdavačkim razlozima treba podrazumijevati ubrzani razvoj nove, vrlo napredne tehnologije pripreme knjiga, uz pomoć računala i specijaliziranih kompjutorskih programa za uređenje biblijskog teksta.

Protekloga vikenda posjetio sam dr. Božu Lujčića, umirovljenog profesora biblijskih znanosti na Katedri Staroga zavjeta KBF-a u Zagrebu. Pored toga što je (i to s hebrejskog originala) preveo neke pojedinačne knjige Staroga zavjeta, Lujčić je u ovome velikom projektu i "glavni i odgovorni" (stručno se to kaže: egzegetski korektor, tj. urednik koji radi zadnju lekturu) za hebrejske knjige, odnosno za Stari zavjet (dok je "glavni i odgovorni" za grčke knjige, odnosno za Novi zavjet, profesor Mato Zovkić iz Sarajeva).

Kako je dr. Lujčić i svećenik-franjevac, član Franjevačke provincije Bosna Srebrena, susret smo upriličili u samostanu sv. Ilije, na krajnjoj istočnoj periferiji grada - u naselju Jelkovec, blizu Sesveta.

Odmah na početku razgovora, Lujić mi je rekao da, dok je prevodio, nije pred sobom htio imati "Zagrebačku" Bibliju (da ga ne "povuče"), nego je svoj i prijevod iz "Zagrebačke" Biblije usporedio tek kada je završio posao.

Na moje pitanje po čemu je novi prijevod Biblije doista nov, dr. Luić je nabrojao čak devet točaka, i to ovim redom.

Prvo, po prvi put u hrvatskoj povijesti prevođenje se vrši s originalnih biblijskih jezika - hebrejskog, aramejskog i grčkog. I to iz svih knjiga i Staroga i Novoga zavjeta.

Drugo, po prvi put se prevodi s najnovijih općeprihvaćenih kritičkih izdanja originalnih biblijskih tekstova (kao što već rekoh, knjiga iz koje je Luić prevodio zove se "Biblia Hebraica - Stuttgartensia"; neki je nazivaju "Židovskom Biblijom", jer su u njoj sve knjige na hebrejskom jeziku).

Treće, po prvi put u prevođenju sudjeluju gotovo svi bibličari s cjelokupnoga hrvatskog jezičnog područja - iz Hrvatske, Bosne i Hercegovine i dijaspore.

Četvrto, po prvi put se radi ciljani prijevod, i to po suvremenim lingvističkim načelima prevođenja općenito, kao i Biblije posebno.

Peto, po prvi put će prijevod Biblije biti djelo dugogodišnjega timskog rada biblijskih i jezičnih stručnjaka (i to rada koji je potrajao dobrih 15-ak godina).

Šesto, ciljane skupine za koje se radi ovaj novi prijevod Biblije jesu: teološki neobrazovani, a opet zainteresirani čitatelji; zatim mlada čitateljska publika, kao i čitatelji koji nisu samo konfesionalno određeni, nego u širem smislu pokazuju zanimanje za poruku Biblije.

Sedmo, Biblija se po prvi put prevodi na suvremeni hrvatski standardni jezik, a to znači ne na jezik prošlosti nego na jezik sadašnjosti - i po sintaksi, i po uporabi glagolskih vremena, i po novom fondu riječi. U praksi to znači da se u potpunosti izbjegava imperferkt, dok se upotreba aorista smanjuje na minimum, samo tamo gdje treba ubrzati radnju.

Osmo, kako mi je to dr. Lujić točno rekao: "po prvi put se prijevod usmjerava više prema čitatelju nego prema ropskoj maniri strogog pridržavanja ishodišnog teksta". Drugim riječima, prijevod će biti vrlo komunikativan i funkcionalan, razumljiv i dinamičan, "s jasnom namjerom da ljudima nešto kaže i da donese poruku, što mu je glavna funkcija".

I deveto, u prijevodu Biblije po prvi put sudjeluju prevoditelji koji su uistinu za to obrazovani, koji perfektno poznaju biblijske jezike i koji imaju adekvatnu teološku naobrazbu (a to znači: ili na Isusovačkom Papinskom biblijskom institutu u Rimu ili na Franjevačkom biblijskom institutu u Jeruzalemu).

Zamolio sam dr. Lujića da mi i na nekim konkretnim primjerima pokaže po čemu će se sve novi hrvatski prijevod Biblije razlikovati od dosadašnjih. Uzeo je u ruke svoj iPad i demonstrirao mi nekoliko primjera. Navest ću, za ovu prigodu, dva.

Prvi je Knjiga Postanka 22, 3-6; ona poznata situacija u kojoj Abraham, po Božjoj naredbi, žrtvuje svog sina Izaka. U "Zagrebačkoj Bibliji" prijevod glasi ovako:

"Ujutro Abraham podrani, osamari magarca, sa sobom povede dvojicu svojih slugu i svog sina Izaka, pošto je prije nacijepao drva za žrtvu paljenicu, i uputi se na mjesto koje mu je Bog označio.

Treći dan Abraham podigne oči i opazi mjesto izdaleka. Abraham onda reče slugama: Vi ostanite ovdje uz magarca, a ja i dječak odosmo gore da se poklonimo, pa ćemo se vrtaiti k vama.

Abraham uzme drva za žrtvu paljenicu, stavi ih na sina Izaka, a u svoju ruku uzme kremen i nož. Tako pođu obojica zajedno."

A novi, Lujićev prijevod glasi ovako:

"Abraham je ustao rano ujutro, nacijepao drva za žrtvu paljenicu, natovario ih na magarca i sa sobom poveo dvojicu slugu i Izaka. Zaputili su se na mjesto koje mu je Bog označio.

Kada je treći dan Abraham podigao oči i izdaleka ugledao mjesto, rekao je slugama: Ostanite ovdje uz magarca dok ja i dječak ne odemo gore prinijeti žrtvu. Potom ćemo vam se vratiti.

Abraham je uzeo drva za žrtvu paljenicu i natovario ih na Izaka, a sam je ponio vatru i nož. Tako se zapute njih dvojica."

Odmah na prvi pogled, ili već u prvom čitanju, zapažamo bitne promjene: velike, složene rečenice cijepaju se u kraće i jednostavnije, starinske riječi zamjenjuju se riječima iz suvremenoga govora (npr.

glagol "podraniti" zamjenjuje se sa "ustati rano ujutro", "osamariti" sa "natovariti na magarca" itd.), aoristi i imperfekti prelaze u perfekt (npr. "uzme" prelazi u "uzeo je")... Aorist ostaje samo na onome mjestu gdje je potrebno ubrzati radnju (kao u zadnjoj rečenici: "Tako se zapute njih dvojica")...

Drugi je primjer također iz Knjige Postanka, i to poglavlje 19.5, vezano za Sodomu i Gomoru. Stari prijevod, u "Zagrebačkoj" Bibliji, glasi ovako:

"Zovnu Lota pa mu reknu: Gdje su ljudi što su noćas došli k tebi? Izvedi nam ih da ih se namilujemo!"

A dr. Lujčić je to ovako preveo:

"Pozvali su Lota: Gdje su ljudi koji su noćas došli k tebi? Izvedi ih, želimo općiti s njima!"

Aorist "zovnu", dakle, zamijenjen je perfektom ("pozvali su"), dok je danas posve nerazumljivi, i zbunjujući, glagol "namilovati se" zamijenjen jasnom i razumljivom riječju "općiti" (riječ je, naravno, o seksualnom općenju). Zanimljivo je da u Šarićevu prijevodu ta druga, "nezgodna" rečenica u odlomku glasi: "Izvedi nam ih, da ih spoznamo!"

Jedna od najvećih razlika novog prijevoda Biblije u odnosu na "Zagrebačku" Bibliju iz 1968. sastojat će se i u tome što se nigdje neće upotrebljavati riječ "Jahve", kao ime koje označava Boga, nego samo - "Gospodine". U ono vrijeme, objasnili su mi moji sugovornici, bilo je, takoreći, u modi da se u prijevodima Biblije stavlja božansko ime, no sada će se striktno poštivati Treća Božja zapovijed, prema kojoj se božansko ime ne bi smjelo, kako to točno piše u Starom zavjetu, "spominjati uzalud".

Osobito će velike preinake u novom prijevodu doživjeti Pavlove poslanice, koje su poznate po svojim dugim, kompleksnim, nezgrapnim i često vrlo teško razumljivim poslanicama. Tu će osobito velika odgovornost biti na dr. Matu Zovkiću, uredniku Novog zavjeta, koji je, pored svojega uredničkog/supervizijskog posla, za ovaj novi prevodilački projekt preveo, iz Novog zavjeta, Jakovljevu poslanicu, zatim Poslanicu Filemonu, Kološanima, Efežanima, Prvu i Drugu Timoteju, Poslanicu Titu, Prvu i Drugu Petrovu, te Prvu, Drugu i Treću Ivanovu. "Želimo da naš prijevod bude čitak za današnje čitatelje koji u školama uče i preko medija slušaju standardni hrvatski koji se njeguje na nadležnim učilištima u RH" - rekao mi je dr. Zovkić.

Inače, Evanđelje po Luki - u novome hrvatskom prijevodu - je već objavljeno, kao neka vrsta "štih-probe", i to 2017. u Sarajevu. S grčkog izvornika preveo ga je dr. fra Mario Cifrak, profesor Novoga zavjeta na KBF-u u Zagrebu, a u Sarajevu su ga, na Zovkićev prijedlog, tiskale i distribuirale, i to u 5000 primjeraka, tamošnje časne sestre (Provincija Bezgrješnoga začeca BDM - Družba sestara Služavki Maloga Isusa)

Jedna od najžešćih intervencija novih prevoditelja (u ovom slučaju fra M.Cifraka) u stari prijevod Novoga zavjeta (konkretno onaj Ljudevita Rupčića, iz 1961.), vidljiva je već u samome Predgovoru Evanđelju po Luki, tj. u Posveti Teofilu. U starom, Rupčićevu prijevodu taj Predgovor glasi:

"Pošto su mnogi pokušali po redu iznijeti pripovijest o događajima što su se ispunili među nama, kako su nam ih predali oni koji su od početka bili očevici i sluge Riječi, usudih se i ja, koji sam ih pomno ispitao sve od početka, da ti ih, preuzvišeni Teofile, napišem po redu, da se osvjedočiš o sigurnosti riječi o kojima si poučen."

Cijeli je taj odlomak, dakle, jedna jedina, ali veoma složena i komplicirana rečenica. No, u novome prijevodu Lukina će Posveta Teofilu glasiti ovako:

"Mnogi su odlučili napisati opširan izvještaj o događajima koji su se među nama dogodili. Učinili su to prema onome što su nam predali ljudi koji su od početka bili očevici i koji su postali služitelji riječi. Stoga sam se i ja, dragi Teofile, o svemu iznova raspitao pa sam ti odlučio sve napisati točno i po redu, da budeš siguran u pouku koju si primio."

Dakle, ona pomalo zastrašujuća mamut-rečenica iz Rupčićeva prijevoda (na kojoj se obično spotiču jezici čitatelja Božje Riječi u crkvama na sv. misama) "pocijepana" je u tri, znatno kraće, i sve skupa djeluje i zvuči puno jednostavnije i razumljivije (i više "friendly", ako baš hoćemo).

Važno je naglasiti da suradnici na novom hrvatskom prijevodu Biblije nisu radili *ad hoc* ili na svoju ruku, nego su se striktno držali "Smjernica", koje su načinila Sjedinjena biblijska društva, a ukratko ih je sastavio Thomas Kaut, konzultant za prijevod pri UBS-u i stanovito vrijeme konzultant u ime UBS-a za hrvatski prijevod Biblije u organizaciji Hrvatskoga biblijskog društva (Kaut je, u određenom smislu, i pokrenuo, zajedno s nekolicinom hrvatskih bibličara, ovaj zamašan projekt, još 2001.). A te su, opet, "Smjernice" sastavljene prema revidiranim "Smjericama za interkonfesionalnu suradnju u prevođenju Biblije", usvojenim i potpisanim u Vatikanu 16. studenoga 1987.

Vrlo je važan bio zajednički sastanak novih prevoditelja Biblije u Remetama, 13.-16. listopada 2003., na kojem su, među ostalima, usvojeni i ovi zaključci: prevodi se na suvremeni standardni hrvatski jezik bez preuzimanja arhaičnih izraza; ne rabi se imperfekt, a aorist prelazi u perfekt; pri jezično-stilskoj korekturi glavni je cilj prosječna publika čitatelja; jezik treba biti suvremen gdje god je to moguće itd. Upravo je na tom sastanku za voditelja/moderatora projekta prijevoda Staroga zavjeta određen dr. Božo Lujčić.

Osim stilista Borisa Becka (kojega mi je dr. Lujčić posebno pohvalio), važan je doprinos, u novom prijevodu, i kroatista Marka Alerića (koji je zadužen za lingvističku obradu teksta).

U nedavno publiciranoj knjižici "Hrvatski standardni prijevod Biblije", navode se još neki ogledni primjeri iz pojedinih novih prijevoda (i to po nekoliko odlomaka iz svakoga). Moju je pažnju osobito privuklo Evanđelje po Ivanu (objavljena su prva dva poglavlja), u kojem se jasno vidi da će arhaičnu, ali svim vjernicima dragu i omiljenu, sintagmu "Jaganjac Božji" zamijeniti novi izraz "Božje Janje", a kako se postpozicije u novom prijevodu općenito ukidaju, tako se više neće pisati i govoriti "Duh Sveti" nego "Sveti Duh", ne "Sin Božji" nego "Božji Sin" itd.

Bibličar Danijel Berković rekao mi je da bi to moglo naići na otpor kod dijela čitateljske publike, i da bi se, kada bi se njega osobno pitalo, on, ipak, založio za neku "zlatnu sredinu" između dva krajnje oprečna pristupa biblijskom prevođenju - tzv. biblijski (u tradicionalnom smislu) i tzv. govorni. No očigledno je, kako mi je rekao, da su suradnici na projektu Hrvatskog standardnog prijevoda Biblije u samome startu htjeli izbjeći bilo kakav kompromis, pa kada su se već odlučili za jedan pristup, žele u njemu biti dosljedni.

Kada cijeli posao oko novog prijevoda bude završen, rečeno mi je, redakcija novoga prijevoda, dakle Hrvatsko biblijsko društvo, zatražit će imprimatur od Hrvatske biskupske konferencije. Riječ je o službenom mišljenju nadležne crkvene osobe da u prijevodu nema ničeg protivnog katoličkoj (kršćanskoj) vjeri.

Zasad nitko ne želi nagadati što će o novome prijevodu reći službeni crkveni autoriteti (a nema niti nekih konkretnih naznaka u vezi s time). Čini mi se da, zasad, oko toga vlada jedno (uglavnom mirno) poluiščekivanje.

Danijel Berković mi je, sa svoje strane, izrekao ovakvu prognozu:

- Što se čitatelja tiče, očekujem pozitivne reakcije. Jer, ljudi će dobiti prijevod koji je čitljiviji. I ja osobno kod dr. Bože Lujčića cijenim izbacivanje arhaizama i pojednostavljivanje glomaznih rečenica, pa će to onda sigurno cijeniti i obični čitatelji. Crkva se, po mom mišljenju, neće odviše angažirati u reakcijama. Mogli bi, međutim, reagirati jezičari, posebice oni koji se zalažu za tradicionalni biblijski stil. A i *Kršćanska sadašnjost* bi se mogla odlučiti na neku reakciju, jer će, izdavanjem novog prijevoda, izgubiti dio tržišta. Njima je Biblija (KS je objavio "Zagrebačku" Bibliju, 1968., i ima *copyright* na nju - op. aut.) zlatna koka!